

N:o 47.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 12 Maj 1883.
— — — — Andra Kammaren den 12 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen, rörande de enskilda högre skolorna för qvinlig ungdom.

(Första Kammarens Tillfälliga Utskotts N:o 1 Betänkande N:o 13.)
(Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts N:o 1 Betänkande N:o 15.)

Till Konungen.

Uti en inom Riksdagen väckt motion har föreslagits, att Riksdagen måtte hos Eders Kongl. Maj:t anhålla om en utredning, dels huru undervisningen i de enskilda högre skolorna för qvinlig ungdom för närvarande bedrifves och de resultat, som derigenom hittills vunnits, dels ock huru denna undervisning, enligt hittills vunnen erfarenhet, lämpligast bör ordnas och af staten, der behofvet så fordrar, understödjas, samt att Eders Kongl. Maj:t täcktes derefter till Riksdagen aflåta proposition i ämnet.

Vigten af denna fråga, hvilken nu å nyo dragits under Riksdagens pröfning, torde icke af någon kunna förnekas. I den mån uppfattningen af qvinnan, hennes uppgifter och anspråk blifvit djupare och allvarligare, har ock med nödvändighet uppmärksamheten mera än förr måst rigta sig å beskaffenheten och resultaten af den undervisning, som står

den qvinliga ungdomen till buds. Redan under ståndsrepresentationens tid visade sig Riksdagen uppfatta denna frågas betydelse. Härom vittna så väl inrättandet af seminariet för bildande af lärarinnor samt den dermed förenade normalskolan för flickor som ock den skrifvelse till Kongl. Maj:t, i hvilken Rikets Ständer den 16 Juni 1866, under uttalande af att det kunde ifrågasättas, om icke, i den mån fullt skickliga lärarinnor hunne bildas och äfven tillgången på lärare blefve mindre knapp, staten borde på ett mera direkt sätt åtaga sig omsorgen om den qvinliga ungdomens ändamålsenliga undervisning, anhöllo, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och undersöka, dels i hvilken mån offentliga läroanstalter för qvinlig ungdom kunde anses ytterligare böra på det allmännas bekostnad upprättas, och dels huru i sådan händelse dylika anstalter borde organiseras, samt att Kongl. Maj:t behagade för en kommande Riksdag låta framlägga den utredning, som sålunda kunde i frågan vinnas, jemte de förslag, som deraf kunde föranledas.

I anledning af denna skrifvelse tillsatte Kongl. Maj:t en komité »för behandling af frågor rörande ordnandet af undervisningen för qvinlig ungdom». I sitt den 18 November 1868 afgifna betänkande förklarade denna komité, på anförda skäl, sin åsigt vara, att det vore af behofvet högeligen påkalladt, att offentliga bildningsanstalter för qvinlig ungdom blefve utom dem, som redan funnos, på det allmännas bekostnad inrättade.

För 1873 års Riksdag framlade Eders Kongl. Maj:t en på nämnda komités betänkande stödd proposition, deruti föreslogs, bland annat: att på statsverkets bekostnad måtte inrättas till en början fyra offentliga elementarskolor för qvinlig ungdom, belägna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping och afsedda att efter behof utvidgas, dock under vilkor: att dessa kommuner förbunde sig att, så länge skolorna fortginge, på egen bekostnad anskaffa och underhålla för dem erforderliga och lämpliga lokaler jemte lekplatser; att för hvarje af nämnda skolor, hvilka till en början komme att omfatta ej flera än tre klasser, ett årligt anslag af 5,000 kronor måtte beviljas; samt att rätt till lönetillägg, i enlighet med hvad som i detta afseende stadgats för adjunkt vid elementarläroverk, måtte tillerkännas ordinarie lärare eller lärarinna, som fullgjort stadgade kompetensvilkor, samt jemväl föreståndarinna, i den ordning och under de förutsättningar, som i propositionen bestämdes.

I sitt den 22 Maj samma år aflåtna svar fann väl Riksdagen af anförda skäl sig ej böra bifalla upprättandet af flickskolor på det sätt, som af Eders Kongl. Maj:t blifvit föreslaget, men Riksdagen ansåg sjelfva saken vara i hög grad behjertansvärd och att för den skull staten

borde uppmuntra till inrättande af goda undervisningsanstalter för qvinnor genom att understödja sådana läroverk. »Detta skulle», heter det i berörda skrifvelse, »enligt Riksdagens mening, bäst kunna ske på det sätt, att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de åsigt, som af komiterade uttalats, staten samverkade med kommunerna för ändamålets vinande. De bidrag, som staten åtog sig att lemna, torde då lämpligen böra gifvas under vissa vilkor rörande skolornas omfång, lärarens och lärarinnors kompetens, skolafgifternas maximibelopp, fria elevplatser, rättighet för staten att utöfva kontroll öfver de särskilda skolornas verksamhet m. m., hvilka bestämmelser likväl enligt Riksdagens tanke ej borde gå derhän, att kommunernas rätt att organisera dessa skolor efter sina behof trädde för nära. På sådant sätt blefve det enligt Riksdagens öfvertygelse möjligt att lättare och snarare få goda qvinliga bildningsanstalter upprättade öfver allt i landet, än om staten ensam åtog sig att successivt anordna sådana. Åtskilliga kommuner hafva utan något statsunderstöd ådagalagt ett verksamt nit för den qvinliga undervisningens befrämjande. Vissheten om att erhålla ej obetydliga bidrag af allmänna medel skulle utan tvifvel stegra ifvern att erhålla en väl ordnad undervisning för flickor.»

Riksdagen afslutade sin skrifvelse med att anhålla om framläggande för näst sammanträdande Riksdag af förslag, i hvilken mån och under hvilka vilkor staten borde understödja af kommuner upprättade undervisningsanstalter för qvinlig ungdom, och i sammanhang dermed om vidtagande af de ytterligare åtgärder, som kunde erfordras för bildande af lärarinnor.

En proposition i sådant syfte afläts ock till 1874 års Riksdag, innefattande framställning, att till Eders Kongl. Maj:ts disposition måtte ställas ett förslagsanslag å 50,000 kronor att användas till understöd åt af kommuner upprättade tre-, fem- eller åttaklassiga elementarskolor för flickor under vilkor för kommunerna i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af komiterade föreslagna.

Riksdagen, som ansåg sig ej heller böra bifalla denna proposition, yttrade i sitt den 16 Maj 1874 derå afgifna svar, att det ofta hade blifvit ifrågasatt, huru vida icke efter *olika* mönster anordnade enskilda läroverk, särdeles beträffande ifrågavarande nya och under utveckling stadda läroanstalter med frihet att begagna den organisation så väl som de lärometoder, som funnes mest lämpliga, vore att föredraga framför en fast och en gång för alla bestämd organisation, som alltid medförde en viss likformighet, hvars inverkan på den individuella utvecklingen alltid måste blifva mera hämmande, i samma mån dess tillämpning utsträcktes.

Att denna åsigt, åtminstone hvad den qvinliga uppfostran anginge, egde giltighet, ansåge Riksdagen lika litet kunna förnekas, som att en läroanstalts beskaffenhet ytterst berodde af den anda, som föreståndare och lärare förstode att ingjuta i densamma. Härtill komme, att på den enskilda företagsamhetens väg flera högre läroverk för qvinlig ungdom under närmast föregående tiden redan uppstått, hvilka med rätta tillvunnit sig förtroende. Dessa läroverk vore i allmänhet upprättade i större städer, men med ett stigande välstånd förmodades dylika på ännu flera ställen utan statens mellankomst kunna komma att upprättas, samt de redan befintliga att besökas af ett större antal elever. Men då tillträdet till dessa läroanstalter, som uppehöles endast af elevernas egna afgifter, stode blott de mera bemedlade till buds, funne Riksdagen anspråken på staten i förevarande hänseende böra inskränkas till åtgärder, som afsåge de mindre bemedlades delaktighet af en god och grundlig elementarundervisning samt underlättade upprättandet af dylika högre undervisningsanstalter för qvinlig ungdom å skilda orter af landet. Ett obetingadt bifall till det framlagda förslaget skulle dessutom möjligen kunna hafva till följd, att de enskilda läroverkens antal minskades, hvarigenom anspråken på statens bidrag till dylika kommunalskolor komme att än ytterligare ökas. Det åsyftade målet, eller beredande af ökad tillfälle för den qvinliga ungdomen att inhemta kunskaper och bildning, skulle därför säkrare ernås utan fastställande af så detaljerade vilkor och bestämmelser, som i förslaget innehölles. Riksdagen ansåge i detta hänseende en sådan anordning vida lämpligare, att staten skulle åt enskilda undervisningsanstalter, som deraf kunde vara i behof, lemna understöd mot vilkor endast, att skolafgifterna ej sattes utöfver ett visst maximum, att åtskilliga frielever der emottoges, samt att berättelse årligen afgåfves om skolans verksamhet, hvilken för öfrigt borde vara underkastad offentlig kontroll.

Af dessa nu anförda med flera skäl fann Riksdagen sig endast på detta sätt kunna bifalla Eders Kongl. Maj:ts proposition, att för år 1875 på extra stat anvisades 30,000 kronor att användas till understöd, med högst 3,000 kronor till hvarje, åt sådana högre skolor för qvinlig ungdom, hvilka efter vederbörandes hörande pröfvades vara deraf i behof, under vilkor att elevernas årsavgifter icke bestämdes till högre belopp än 50 kronor, att frielever till antal, som af Eders Kongl. Maj:t bestämdes, vid skolan antoges, att årlig berättelse afgåfves öfver skolans verksamhet, samt att skolan vore underkastad den kontroll och de vilkor i öfrigt, Eders Kongl. Maj:t kunde finna godt bestämma.

Då i ofvanberörda, vid innevarande riksdag väckta förslag hemställes om åstadkommande af en utredning, huru undervisningen uti ifrågakvarande skolor för närvarande bedrifves och de resultat, som derigenom hittills vunnits, vidröres häraf utan tvifvel ett från olika sidor med allt större allvar framställt spörsmål. Från hufvudsakligen tvenne synpunkter begär man uppmärksamhet derå: från undervisningens och helsovårdens.

Om det nemligen vid betraktande af huru vida undervisningsplaner och lärokurser inom de enskilda flickskolorna äro på ett tillfredsställande sätt ordnade, skulle visa sig att flickskoleundervisningen lider af en för lärjungarnes individuella utveckling hämmande likformighet, lärar nödvändigheten af dennas brytande icke böra allt för länge förbises. I en mängd hem har man redan länge haft en mindre tillfredsställande erfarenhet af de resultat, som i antydda afseendet genom undervisningen vunnits.

Af de vid den senast tillsatta läroverkskomiténs betänkande fogade tabeller hafva inhemtats upplysningar, som sätta behöfligheten af den begärda utredningen utom allt tvifvel. Ur innehållet af den generaltabell, som rör sig om helsotillståndet bland 3,073 efter åldersklasser ordnade lärjungar vid 35 af staten understödda högre läroverk för flickor, anser Riksdagen sig böra framhålla: att af det i tabellen upptagna antal lärjungar befunnos i sjunde lefnadsåret 64,3 procent friska och, med afdrag af ensamt närsynta, 28,6 procent långvarigt sjuka, d. v. s. behäftade med en stadigvarande ohälsa; i åttonde året tillhörde 50 procent hvarterdera slaget; i nionde året 52,4 procent det förra, 47,6 procent det senare; i tionde 43,2 procent det förra, 55,7 procent det senare; i elfte 38,5 procent det förra, 59,7 procent det senare. I tolfte året befunnos 33,9 procent friska och med nyss anmärkt undantag 64,8 procent sjuka; för trettonde stå 31,5 procent friska mot 64,4 procent sjuka; för fjortonde 30,6 procent friska mot 63,1 procent sjuka; för femtonde året 29,9 procent friska mot 63,9 procent sjuka; för sextonde året 32,6 procent friska och 62,5 procent sjuka; för sjuttonde året 23,5 procent friska mot 68,5 procent sjuka; för adertonde året 34 procent friska mot 60,3 procent sjuka; för nittonde året 28 procent friska mot 60 procent sjuka; för tjugonde året 9,1 procent friska mot 90,9 procent sjuka, och för tjugondeförsta året samt deröfver 14,3 procent friska mot 71,4 procent sjuka.

Svåriligen lär lärarna kunna nekas, att de förhållanden, hvilka af de anförda siffrorna angifvas, stå i nära beroende af lärjungarnes lif ej blott i hemmet, utan äfven och företrädesvis i skolan. Beskaffenheten af dennas lokaler, af undervisningstid och lärokurser liksom af andra

på skolans anordningar beroende omständigheter kan ej undgå att på lärjungarne utöfva ett kraftigt inflytande vare sig till gagn eller skada; och huru än de anförda tabellutdragen i sammanhang med andra uppgifter må kunna uppfattas, torde dock så mycket af dem otvetydigt framgå, att en noggrann utredning af förhållandet med undervisningen och dess resultat inom våra högre enskilda flickskolor verkligen är af behovet påkallad.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt får Riksdagen hos Eders Kongl. Maj:t anhålla, det Eders Kongl. Maj:t täcktes låta undersöka, huru undervisningen i de enskilda högre skolorna för qvinlig ungdom för närvarande bedrifves och hvilka resultat af densamma hittills vunnits, samt af de upplysningar, som genom undersökningen erhållits, gifva Riksdagen del.

Med undersåtlig vördnad:

Stockholm den 12 Maj 1885.

N:o 48.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 12 Maj 1885.
— — — — Andra Kammaren den 12 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen, om utarbetande, till ledning vid landstingsmannavalen, af årliga folkmängdsuppgifter.

(Lag-Utskottets Utlåtande N:o 52).

Till Konungen.

Det vore enligt Riksdagens tanke af synnerlig vigt, om till grund ej mindre för utseende af valmän till landstingsmäns väljande än för valet af landstingsmän, vare sig det sker omedelbart eller medelbart, kunde läggas samma officiella uppgifter å folkmängden inom valdistrikten, och dessa af så färskt datum som möjligt.